

Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
LAILA MEDINA IŠVADA,
pateikta 2023 m. kovo 23 d.¹

Byla C-83/22

RTG

prieš

Tuk Tuk Travel SL

(*Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena* (Kartachenos pirmosios instancijos teismas Nr. 5, Ispanija) prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – SESV 267 straipsnis – Direktyva (ES) 2015/2302 – Kelionės paslaugų paketai ir susijusių kelionės paslaugų rinkiniai – 5 straipsnio 1 dalis – Pareiga teikti informaciją prieš sudarant sutartį – I priedo A ir B dalys – Standartinė informacijos forma – 12 straipsnio 2 dalis – Kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimas – Neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, kurios daro didelį poveikį kelionės paslaugų paketo vykdymui – COVID-19 – Teisė į visų už kelionės paslaugų paketą sumokėtų sumų grąžinimą – Keliautojo prašymas grąžinti dalį sumokėtos sumos – Nacionalinis teismas – Teismo *ex officio* atliekamas nagrinėjimas – Nacionalinės proceso teisės principai“

1. Tarp sektorių, kuriuos COVID-19 pandemija paveikė labiausiai ir iš karto, buvo kelionių ir turizmo sektorius². Dėl pandemijos sukkelto neužtikrintumo ir jos spartaus plitimo po skirtingus žemynus daug keliautojų nutraukė kelionių paslaugų paketų sutartis anksčiau, nei vyriausybės ėmėsi neatidėliotinių priemonių ir buvo uždarytos sienos. Susiklosčius šiai neapibrėžtai situacijai, kilo abejonių dėl tikslios kelionės paslaugų paketo sutarties šalių teisių ir pareigų apimties, tiksliau – keliautojams tapo sunku pasinaudoti teise nutraukti sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio pagal Direktyvos 2015/2302³ 12 straipsnio 2 dalį.

2. Šiomis aplinkybėmis šiame prašyme priimti prejudicinį sprendimą keliamas tik procesinės teisės klausimas. Jis susijęs su teismų įgaliojimais *ex officio* pripažinti vartotojų teises, kylančias iš Direktyvos 2015/2302, konkrečiai – keliautojo teisę laikantis šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje numatytų sąlygų nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių. Be to, jame keliamas klausimas, ar teismas turi turėti teisę *ex officio* priteisti vartotojui daugiau, nei jis prašė, kad užtikrintų veiksmingą jo, kaip keliautojo, teisių, kylančių iš šios direktyvos, įgyvendinimą.

¹ Originalo kalba: anglų.

² Išsamiau žr. Pasaulio turizmo organizacija, *Secretary-General's Policy Brief on Tourism and COVID-19* (galima susipažinti internete adresu <https://www.unwto.org/tourism-and-covid-19-unprecedented-economic-impacts>).

³ 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB (OL L 326, 2015, p. 1).

3. Yra daug suformuotos jurisprudencijos dėl nacionalinių teismų įgaliojimų *ex officio* nustatyti, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga. Ši jurisprudencija, grindžiama silpnesniosios šalies apsaugos sumetimais, apima kai kuriuos principinius Sąjungos vartotojų teisės srities sprendimus⁴, kaip antai sprendimus *Océano Grupo*⁵, *Cofidis*⁶ arba *Aziz*⁷. Sprendimas *Océano Grupo* buvo laikomas „galinga priemone nesąžiningumui pašalinti ir socialiniam teisingumui sutarčių teisėje atkurti“⁸, o Sprendimas *Cofidis* įkvėpė net menininkus⁹. Praėjus daugiau kaip dviem šios jurisprudencijos plėtojimo ir įtvirtinimo dešimtmečiams, naujausiuose sprendimuose daugiausia dėmesio skiriama *ex officio* doktrinos aspektų išaiškinimui, siekiant kartais trapios pusiausvyros tarp veiksmingos vartotojų apsaugos ir pagrindinių proceso teisės principų¹⁰. Šiuo požiūriu atrodo, kad *ex officio* doktrina pasiekė savo raidos „brandos“ etapą arba, kaip taikliai nurodo vienas autorius, „proto amžių“¹¹. Ši byla yra šio etapo dalis.

Teisinis pagrindas

Europos Sąjungos teisė

Direktyva 2015/2302

4. Direktyvos 2015/2302 II skyriaus pavadinimas – „Pareiga teikti informaciją ir kelionės paslaugų paketo sutarties turinys“. Šio skyriaus 5 straipsnyje „Ikisutartinė informacija“ nustatyta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad, prieš keliautojui įsipareigojant pagal bet kurią kelionės paslaugų paketo sutartį arba bet kokį atitinkamą pasiūlymą, organizatorius, o tais atvejais, kai paketą parduoda agentas, taip pat ir agentas pateiktų keliautojui standartinę informaciją atitinkamos I priedo A arba B dalyje įtvirtintos formos pagalba ir, kai taikoma paketui, toliau nurodytą informaciją:

a) informaciją apie pagrindinius kelionės paslaugų ypatumus:

<...>

⁴ Žr. Terryn, E., Straetmans, G. ir Colaert, V., *Landmark Cases of ES Consumer Law, In Honour of Jules Stuyck*, Intersentia, Cambridge – Antwerp – Portland, 2013.

⁵ 2000 m. birželio 27 d. Sprendimas *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* (C-240/98–C-244/98, EU:C:2000:346; toliau – Sprendimas *Océano Grupo*).

⁶ 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705).

⁷ 2013 m. kovo 14 d. Sprendimas *Aziz* (C-415/11, EU:C:2013:164). Išsami šios bylos analizė, kiek tai susiję su išieškojimo iš hipoteka įkeisto turto procedūra, pateikta Fernández Seijo, J. M., *La Tutela de los consumidores en los procedimientos judiciales, Especial referencia a las ejecuciones hipotecarias*, Wolters Kluwer, Barcelona, 2013.

⁸ Nicola, F. ir Tichadou, E., „*Océano Grupo*: A Transatlantic Victory for the Consumer and a Missed Opportunity for European Law“, leidinyje Nicola, F. ir Davies, B., *ES Law Stories, Contextual and Critical Histories of European Jurisprudence*, Cambridge University Press, 2017, p. 390.

⁹ Emmanuel Carrère romane *D'autres vies que la mienne* (Folio, 2010) pasakojama asmeninė Prancūzijos teisėjo Etienne Rigal, pateikusio prašymą priimti prejudicinį sprendimą, pagal kurį buvo priimtas 2002 m. lapkričio 21 d. Sprendimas *Cofidis* (C-473/00, EU:C:2002:705), istorija. Ši knyga savo ruožtu įkvėpė sukurti filmą *Toutes nos envies* (2010) (rež. Philippe Lioret), kuriame teisėją vaidina Vincent Lindon.

¹⁰ Žr. Werbrouck, J. ir Dauw, E., „The national courts' obligation to gather and establish the necessary information for the application of consumer law – the endgame?“, *European Law Review*, 46(3), 2021, p. 331 ir 337.

¹¹ Poillot, E., „Cour de justice, 3e ch., 11 mars 2020, *Györgyné Lintner c/ UniCredit Bank Hungary Zrt.*, aff. C-511/17, ECLI:EU:C:2020:188“, leidinyje Picod, F. (red.), *Jurisprudence de la CJUE 2020: décisions et commentaires*, Bruylant, 2021, p. 966 (prancūzų (originalo) k. „âge de raison“).

g) informaciją, kad keliautojas, vadovaujantis 12 straipsnio 1 dalimi, gali nutraukti sutartį bet kuriuo metu iki paketo pradžios sumokėdamas tinkamą sutarties nutraukimo mokestį arba, kai taikytina, standartinius sutarties nutraukimo mokesčius, kuriuos prašo sumokėti organizatoriai;

<...>

3. 1 ir 2 dalyse nurodyta informacija pateikiama aiškiai, suprantamai ir turi būti pastebima. Kai tokia informacija pateikiama raštu, ji turi būti įskaitoma.“

5. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 1 ir 2 dalyse įtvirtinta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad keliautojas galėtų bet kuriuo metu nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios. Kai keliautojas nutraukia kelionės paslaugų paketo sutartį pagal šią dalį, gali būti reikalaujama, kad jis organizatoriui sumokėtų tinkamą ir pagrįstą sutarties nutraukimo mokestį. <...>

2. Nepaisant 1 dalies, keliautojas turi teisę nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį iki paketo pradžios nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui arba darančių didelį poveikį keleivių nuvežimui į kelionės tikslo vietą. Jei kelionės paslaugų paketo sutartis nutraukiama pagal šią dalį, keliautojas turi teisę į visų sumokėtų sumų už paketą grąžinimą, bet jam nesuteikiama teisė papildomai gauti žalos atlyginimą.“

6. Direktyvos 2015/2302 23 straipsnio „Privalomasis direktyvos pobūdis“ 2 ir 3 dalyse nustatyta:

„2. Keliautojai negali atsisakyti teisių, jiems suteiktų nacionalinėmis priemonėmis, kuriomis ši direktyva perkeliama į nacionalinę teisę.

3. Keliautojas nėra įpareigojamas jokiais sutartiniais susitarimais ar savo pareiškimais, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai atsisakoma pagal šią direktyvą keliautojams suteikiamų teisių arba jos apribojamos, arba kuriais siekiama išvengti šios direktyvos taikymo.“

7. Šios direktyvos 24 straipsnyje „Vykdymo užtikrinimas“ numatyta:

„Valstybės narės užtikrina, kad būtų nustatytos tinkamos ir veiksmingos priemonės, kuriomis būtų užtikrinama atitiktis šiai direktyvai.“

8. Direktyvos 2015/2302 I priedo A dalyje „Standartinė informacijos forma kelionės paslaugų paketo sutartims, kai galima naudoti hipersaitus“ teksto lauke pateiktas šios formos turinys ir nurodyta, kad paspaudęs hipersaitą keliautojas galės susipažinti su šia informacija:

„Pagrindinės teisės pagal Direktyvą (ES) 2015/2302

<...>

– Keliautojai gali nutraukti sutartį nemokėdami sutarties nutraukimo mokesčio iki paketo pradžios išimtinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, jeigu kelionės tikslo vietoje esama rimtų saugumo problemų, galinčių padaryti poveikį paketui.

<...>“

9. Direktyvos 2015/2302 I priedo B dalyje „Standartinė informacijos forma kelionės paslaugų paketo sutartims tomis situacijomis, kuriomis netaikoma A dalis“ teksto lauke pateiktas šios formos turinys ir toliau nurodytos tos pačios šioje direktyvoje įtvirtintos pagrindinės teisės kaip ir šios direktyvos I priedo A dalyje.

Ispanijos teisė

Bendrasis įstatymas dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos

10. 2007 m. lapkričio 16 d. *Real Decreto Legislativo 1/2007, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias* (Karaliaus įstatyminis dekretas Nr. 1/2007, kuriuo patvirtinta Bendrojo įstatymo dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos suvestinė redakcija ir kiti papildomi įstatymai; toliau – Bendrasis įstatymas dėl vartotojų ir naudotojų apsaugos) (BOE, Nr. 287, 2007 m. lapkričio 30 d., p. 49181) 153 ir 160 straipsniais į nacionalinę teisę perkelti Direktyvos 2015/2302 5 ir 12 straipsniai.

Civilinio proceso įstatymas

11. 2000 m. sausio 7 d. *Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil* (Įstatymas Nr. 1/2000 dėl Civilinio proceso kodekso) (BOE, Nr. 7, 2000 m. sausio 8 d., p. 575; toliau – LEC) 216 straipsnyje nustatyta:

„Civilines bylas nagrinėjantys teismai sprendžia bylas remdamiesi šalių nurodytomis faktinėmis aplinkybėmis, pateiktais įrodymais ir reikalavimais, išskyrus konkrečius atvejus, kai įstatyme nurodyta kitaip.“

12. LEC 218 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Teismo sprendimai turi būti aiškūs ir tikslūs, atitikti šalių prašymus ir kitus reikalavimus, laiku pateiktus vykstant procesui. Juose nusprendžiama dėl to, ko prašė šalys, pripažįstama arba paneigiama atsakovo atsakomybė ir išsprendžiami visi klausimai, dėl kurių šalys ginčijosi.“

Teismas negali nukrypti nuo ieškinio dalyko ir atsižvelgti į kitas nei šalių nurodytas faktines ar teises aplinkybes, jis turi priimti sprendimą remdamasis byloje taikytinomis teisės nuostatomis, net jei bylos šalys jų tiksliai nenurodė ir jomis nesirėmė.“

13. LEC 412 straipsnio 1 dalyje nurodyta:

„Ieškinyje, atsiliepime į ieškinį ar prirėikus priešieškinyje nurodyto bylos dalyko šalys vėliau nebegali keisti.“

Faktinės aplinkybės, procesas ir prejudiciniai klausimai

14. 2019 m. spalio 10 d. ieškovas iš atsakovės *Tuk Tuk Travel SL* įsigijo kelionės į Vietnamą ir Kambodžą paslaugų paketą dviem asmenims; išvykimas buvo numatytas iš Madrido (Ispanija) 2020 m. kovo 8 d., o grįžimas – 2020 m. kovo 24 d.

15. Pasirašydamas sutartį ieškovas sumokėjo 2 402 EUR; bendra kelionės kaina buvo 5 208 EUR. Bendrosiose sutarties sąlygose buvo informuota apie galimybę „atšaukti kelionę iki jos pradžios sumokant sutarties nutraukimo mokestį“. Į jas nebuvo įtraukta nei sutartinės, nei ikisutartinės informacijos apie galimybę atšaukti kelionę, jeigu kelionės tikslo vietoje ar visiškai greta atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį kelionės paslaugų paketo vykdymui.

16. 2020 m. vasario 12 d. ieškovas pranešė atsakovei apie savo sprendimą nevykti į kelionę dėl COVID-19 plitimo Azijoje ir paprašė grąžinti už neįvykusią kelionę jau sumokėtas sumas.

17. 2020 m. vasario 14 d. atsakyme atsakovė informavo ieškovą, kad, atskaičiusi atšaukimo išlaidas, jam grąžins 81 EUR. Ieškovas užginčijo tokį atšaukimo išlaidų skaičiavimą. Galiausiai atsakovė pranešė, kad jam grąžins 302 EUR.

18. Ieškovas nusprendė pareikšti ieškinį prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme ir bylą vesti be teisinio atstovo, nes tokią teisę jis turi pagal nacionalinę proceso teisę. Jis tvirtino, kad nusprendė atšaukti kelionę dėl nenugalimos jėgos aplinkybių, būtent dėl nerimą keliančios sveikatos situacijos dėl COVID-19. Jis pareikalavo papildomai grąžinti 1 500 EUR ir sutiko, kad agentūra pasilikytų 601 EUR administravimo išlaidoms padengti.

19. Atsakovė nurodė, kad sutarties nutraukimo dieną ieškovo sprendimas atšaukti kelionę buvo nepagrįstas. 2020 m. vasario mėn. į tas šalis buvo keliaujama kaip įprastai. Taigi, atsakovės nuomone, ieškovas neturėjo teisės remtis nenugalimos jėgos aplinkybėmis, siekdamas nutraukti sutartį. Be to, atsakovė tvirtino, kad ieškovas sutiko su bendrosiomis sutarties sąlygomis dėl administracinių mokesčių, mokėtinų nutraukus kelionės paslaugų paketo sutartį pirma laiko (15 % visos kelionės kainos), ir su tuo, kad atšaukimo mokesčiai yra tokie, kokius taiko kiekvienas paslaugų teikėjas. Dar daugiau, nesudarydamas draudimo sutarties ieškovas prisiėmė su kelionės atšaukimu susijusią riziką.

20. Kadangi šalys neprašė surengti žodinio bylos nagrinėjimo, 2021 m. birželio 22 d. procese prasidėjo pasitarimų etapas. Vis dėlto 2021 m. rugsėjo 15 d. prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas priėmė nutartį (toliau – 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartis) ir paprašė šalių per 10 dienų pateikti pastabas dėl šių klausimų: pirma, dėl to, ar vartotojo nurodyta sveikatos situacija gali būti laikoma išskirtine ir neišvengiama rizika, kaip tai suprantama pagal Bendrojo vartotojų ir naudotojų apsaugos įstatymo 160 straipsnio 2 dalį; antra, dėl kelionės organizatoriaus vartotojui nepateiktos informacijos apie šio teisę nutraukti sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio teisinių pasekmių, o tiksliau dėl to, ar tai, kad (prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone) nekyla pareigos pateikti tokią informaciją pagal Direktyvą 2015/2302, prieštarauja SESV 169 straipsnio 1 daliai ir 2 dalies a punktu; trečia, dėl to, ar teismas gali *ex officio* informuoti vartotoją apie šio teisių apimtį, kai iš ieškinio matyti, kad jis apie jas nežino; ir, ketvirta, dėl to, ar pagal vartotojų apsaugą reikalaujama, kad teismas įpareigotų atsakovę grąžinti vartotojui visą jo sumokėtą sumą, nepaisydamas principo, pagal kurį šalys apibrėžia ieškinio dalyką, ir *ultra petita* principo tuo atveju, kai vartotojas nebuvo

informuotas apie savo teisių apimtį. Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė šalių pateikti argumentus dėl būtinybės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą.

21. Ieškovas pastabų nepateikė. Atsakovė dar kartą patvirtino savo poziciją dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, kurios pateisintų sutarties nutraukimą, nebuvimo. Dėl likusios dalies ji manė, kad nėra būtinybės pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą, nes ieškovas nepateikė jokių pastabų dėl 2021 m. rugšėjo 15 d. nutartyje iškeltų klausimų.

22. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla abejonių dėl, pirma, Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio galiojimo. Visų pirma jis tvirtina, kad nei šioje direktyvoje, nei Ispanijos teisės aktuose, kuriais ši direktyva perkelta į nacionalinę teisę, tarp privalomos informacijos, kurią organizatoriai turi pateikti keliautojams, nėra numatyta teisės nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį atsiradus neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, nemokant sutarties nutraukimo mokesčio. Kadangi tokio reikalavimo nebuvo, ieškovas nežinojo apie savo teisę atgauti visą sumokėtą sumą. Remdamasis šiomis aplinkybėmis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar minimali informacija, kuri buvo pateikta ieškovui pagal Direktyvą 2015/2302, yra nepakankama, atsižvelgiant į SESV 169 straipsnį, siejamą su SESV 114 straipsniu.

23. Antra, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas kelia klausimą, ar pagal Sąjungos teisę galima sprendime *ex officio* nurodyti grąžinti visas vartotojo sumokėtas sumas, viršijančias jo ieškinio sumą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paaiškina, kad toks *ex officio* priimtas sprendimas grąžinti sumas prieštarautų pagrindiniam Ispanijos proceso teisės principui, t. y. kad teismo sprendimo rezoliucinėje dalyje išdėstytas sprendimas turi atitikti ieškinyje pareikštus reikalavimus (LEC 218 straipsnio 1 dalis).

24. Šiomis aplinkybėmis *Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena* (Kartachenos pirmosios instancijos teismas Nr. 5) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar SESV 169 straipsnio 1 dalis ir 2 dalies a punktas bei 114 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiamas [Direktyvos 2015/2302] 5 straipsnis, nes jame numatyta privaloma keliautojui pateiktina ikisutartinė informacija neapima direktyvos 12 straipsnyje pripažįstamos teisės nutraukti sutartį iki jos pradžios ir atgauti visą sumokėtą sumą, jei susidaro neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės, turinčios didelį poveikį kelionės vykdymui?
2. Ar pagal SESV 114 ir 169 straipsnius, taip pat Direktyvos 2015/2302 15 straipsnį draudžiama taikyti dispozityvumo ir nuoseklumo principus, įtvirtintus LEC 216 straipsnyje ir 218 straipsnio 1 dalyje, kai šie procesiniai principai gali trukdyti visapusiškai apsaugoti vartotoją, veikiantį kaip ieškovas?“

25. Rašytines pastabas pateikė Čekijos, Ispanijos ir Suomijos vyriausybės, Europos Sąjungos Taryba, Europos Parlamentas ir Europos Komisija. Posėdyje, kuris įvyko 2022 m. sausio 12 d., dalyvavo Ispanijos ir Suomijos vyriausybių, Parlamento ir Komisijos atstovai.

Vertinimas

Pirminės pastabos

26. Pirmiausia Čekijos vyriausybė teigia, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą netiesiogiai grindžiamas prielaida, jog, esant konkrečios bylos aplinkybėms, ieškovas turėjo teisę nutraukti sutartį pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį dėl neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, susiklosčiusių kelionės tikslo vietoje. Vis dėlto Čekijos vyriausybė tvirtina, kad ši prielaida yra klaidinga. Jos nuomone, neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių buvimas turi būti įvertintas kelionės paslaugų paketo sutarties nutraukimo momentu. Vien rizika, kad tokios aplinkybės gali atsirasti ateityje, negali lemti keliautojo teisės nutraukti kelionės paslaugų paketo sutartį.

27. Vis dėlto prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo užduoti klausimai nesusiję su klausimu, ar konkrečiai šios bylos aplinkybėmis ieškovas turėjo teisę nutraukti sutartį, nemokėdamas jokio sutarties nutraukimo mokesčio pagal Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį. Taigi šis klausimas nebus nagrinėjamas atsižvelgiant į šios bylos aplinkybes. Teisingumo Teismas turi priimti sprendimą dėl prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktų faktinių ir teisinių vertinimų¹².

Pirmasis klausimas

28. Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia sužinoti dėl Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio galiojimo, atsižvelgiant į SESV 169 straipsnio 1 dalį ir 2 dalies a punktą, siejamus su SESV 114 straipsnio 3 dalimi. Iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą matyti, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo abejonės dėl šios nuostatos galiojimo kyla dėl prielaidos, kad toje nuostatoje tarp ikisutartinės informacijos, kurią privaloma pateikti keleiviams, nenurodyta šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta teisė.

29. Šiuo klausimu pažymėtina, kad Čekijos ir Suomijos vyriausybės, Taryba, Parlamentas ir Komisija rašytinėse pastabose nurodė, jog prielaida, kuria grindžiamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismo abejonės dėl Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio galiojimo, yra klaidinga.

30. Direktyvos 2015/2302 5 straipsnis, reglamentuojantis pareigą suteikti ikisutartinę informaciją, turi būti aiškinamas atsižvelgiant į standartinės informacijos formos, nustatytos I priedo A ir B dalyse, turinį. Konkrečiai kalbant, Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 1 dalies pirmame sakinyje nustatyta, kad organizatorius turi pateikti keliautojui standartinę informaciją, naudodamasis atitinkama forma, esančia I priedo A arba B dalyje, ir, kai tai taikytina kelionės paslaugų paketui, informaciją, kuri nurodyta toje nuostatoje.

31. Direktyvos 2015/2302 I priedo A ir B dalyse pateiktoje standartinėje informacijos formoje nurodytos pagrindinės teisės, apie kurias keliautojai turi būti informuoti. Pagal šio priedo A ir B dalių septintą įtrauką šios teisės apima keliautojų teisę „nutraukti sutartį nemok[ant] sutarties nutraukimo mokesčio iki paketo pradžios išimtinėmis aplinkybėmis, pavyzdžiui, jeigu kelionės tikslo vietoje esama rimtų saugumo problemų, galinčių padaryti poveikį paketui“. Nors konkreiti

¹² Šiuo klausimu žr. 2015 m. kovo 5 d. Sprendimą *Statoil Fuel & Retail* (C-553/13, EU:C:2015:149, 33 punktas).

Direktyvos 2015/2302 nuostata, kurioje numatyta ši teisė, t. y. 12 straipsnio 2 dalis, nėra aiškiai nurodyta standartinės informacijos formos tekste, akivaizdu, kad šioje formoje turi būti nurodytas šios teisės turinys.

32. Be to, Komisija pažymėjo, kad Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 1 dalis ir jos I priedas buvo teisingai perkelti į Ispanijos teisę, konkrečiai – į Bendrąjį vartotojų ir naudotojų apsaugos įstatymą.

33. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad Direktyvos 2015/2302 5 straipsnyje prie privalomos ikisutartinės informacijos, kuri turi būti pateikta keliautojams, nurodyta šios direktyvos 12 straipsnio 2 dalyje numatyta keliautojų teisė nutraukti sutartį iki kelionės paslaugų paketo pradžios ir susigrąžinti visas sumokėtas sumas, jeigu atsiranda neišvengiamų ir nepaprastų aplinkybių, darančių didelį poveikį paketo vykdymui. Tai gi priešinga prielaida, kuria grindžiamas prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo abejonės dėl Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio galiojimo, iš tiesų yra klaidinga.

34. Šiomis aplinkybėmis darytina išvada, kad išnagrinėjus pirmąjį klausimą nepaaiškėjo nieko, kas galėtų turėti įtakos Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio galiojimui.

Antrasis klausimas

35. Pirmiausia reikia priminti, kad pagal SESV 267 straipsnyje numatytą nacionalinių teismų ir Teisingumo Teismo bendradarbiavimo procedūrą Teisingumo Teismas turi pateikti nacionaliniam teismui naudingą atsakymą, kuris pastarajam leistų išspręsti nagrinėjamą bylą, todėl, atsižvelgdamas į tai, jis turi performuluoti jam pateiktus klausimus. Siekiant pateikti tokį naudingą atsakymą, Teisingumo Teismui gali tekti atsižvelgti į Sąjungos teisės normas, kurių nacionalinis teismas nebuvo nurodęs savo klausime¹³.

36. Atsižvelgiant į šią jurisprudenciją, pažymėtina, kad, kaip savo rašytinėse pastabose iš esmės nurodė Ispanijos ir Suomijos vyriausybės bei Komisija, iš antrojo klausimo konteksto matyti, jog prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas prašo išaiškinti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, o šiame klausime esančią nuorodą į šios direktyvos 15 straipsnį galima vertinti kaip spausdinimo klaidą.

37. Atsižvelgiant į šias aplinkybes, antrąjį prejudicinį klausimą reikia performuluoti taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas jį užduoda iš esmės tam, kad išsiaiškintų, ar Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su SESV 114 ir 169 straipsniais, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją draudžiama taikyti nacionalinio teismo proceso principus, pagal kuriuos ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali *ex officio* priteisti vartotojui visos jam priklausančios grąžintinos sumos, jeigu vartotojas reikalauja mažesnės sumos.

38. Siekiant atsakyti į šį klausimą, būtina pateikti kelias pastabas dėl jo apimties. Kaip jau buvo nurodyta šioje išvadoje¹⁴, 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartimi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas paprašė šalių pateikti savo pastabas dėl tam tikrų klausimų. Tarp šių klausimų buvo ir klausimas, ar minėtas teismas turi įgaliojimus, pirma, *ex officio* informuoti vartotoją apie jo teisių apimtį ir, antra, priteisti vartotojui sumą, viršijančią ieškinio reikalavimus. Vartotojas nepateikė pastabų dėl šių klausimų. Per posėdį Ispanijos vyriausybė nurodė, kad pati šią nutartį supranta taip, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas informavo vartotoją

¹³ 2021 m. rugsėjo 9 d. Sprendimas *LatRailNet ir Latvijas dzelzceļš* (C-144/20, EU:C:2021:717, 29 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

¹⁴ Šios išvados 20 punktas.

apie jo teises. Vis dėlto vartotojas jokių veiksmų nesiėmė. Mano nuomone, atsižvelgiant į 2021 m. rugsėjo 15 d. nutartį, kurią pateikė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, ir į Teisingumo Teismo nagrinėjamos bylos medžiagą, negalima daryti išvados, kad nacionalinis teismas iš tiesų informavo vartotoją apie jo teises.

39. Atsižvelgdama į šias aplinkybes, atliksiu tokios struktūros analizę. Pirma, kaip įvadą nurodysiu nacionalinių teismų pareigos *ex officio* taikyti Sąjungos teisės aktų nuostatas dėl vartotojų apsaugos svarbiausius elementus. Antra, išnagrinėsiu klausimą, ar nacionalinis teismas privalo *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį. Galiausiai išnagrinėsiu klausimą, ar nacionalinis teismas turėtų būti įgaliotas priteisti didesnę sumą, nei vartotojas prašė savo ieškinyje.

a) Nacionalinių teismų pareiga „ex officio“ taikyti Sąjungos teisės nuostatas dėl vartotojų apsaugos

40. Teisingumo Teismas jau ne kartą apibrėžė, kaip nacionaliniai teismai turi užtikrinti vartotojų teisių, numatytų Sąjungos vartotojų teisės aktuose, apsaugą ir šių teisės aktų poveikį teismų įgaliojimams *ex officio* taikyti Sąjungos vartotojų teisės nuostatas.

41. Svarbiausia šios jurisprudencijos kryptis susijusi su Direktyva 93/13¹⁵. Nacionalinis teismas turi *ex officio* įvertinti sutarties sąlygos, patenkančios į Direktyvos 93/13 taikymo sritį, nesąžiningumą ir taip kompensuoti disbalansą tarp vartotojo ir verslininko, jeigu jam žinomos šiuo tikslu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės¹⁶.

42. Nesąžiningų sutarčių sąlygų *ex officio* kontrolės principas grindžiamas elementu, kuriuos iš esmės lemia Direktyvoje 93/13 nustatyta apsaugos sistema, atitinkamų nuostatų privalomasis pobūdis, viešojo intereso, kuri sudaro vartotojų apsauga, pobūdis ir svarba, taip pat veiksmingumo aspektai, deriniu.

43. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas suformuotoje jurisprudencijoje pabrėžė vartotojų apsaugos, kuri sudaro viešąjį interesą, pobūdį ir svarbą, nes vartotojų padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl turimos informacijos lygio¹⁷. Jis taip pat atkreipė dėmesį į tai, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalis yra imperatyvi nuostata, kuria formalią pusiausvyrą, sutartimi nustatytą tarp sutarties šalių teisių ir pareigų, siekiama pakeisti realia pusiausvyrą, galinčia atkurti sutarties šalių lygybę¹⁸. Ši nuostata laikoma lygiaverte nacionalinėms normoms, kurios vidaus teisės sistemoje priskiriamos prie viešosios tvarkos normų kategorijos¹⁹.

¹⁵ 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (OL L 95, 1993, p. 29; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 2 t., p. 288). Ši jurisprudencijos kryptis sistemškai pristatyta Komisijos pranešimo „Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais aiškinimo ir taikymo gairės“ (OL C 323, 2019, p. 4) 5 skirsnioje.

¹⁶ 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 37 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

¹⁷ 2020 m. birželio 4 d. Sprendimas *Kancelaria Medius* (C-495/19, EU:C:2020:431, 30 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija). Žr. generalinio advokato A. Saggio išvadą sujungtose bylose *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores* (C-240/98–C-244/98, EU:C:1999:620, 26 punktą); joje pažymėta, kad Direktyva 93/13 saugomi interesai, kurie yra „viešosios ekonominės politikos“ dalis, taigi „peržengia tam tikrų šalių konkrečių interesų ribas“. Kaip pažymėta literatūroje, dėl nesąžiningų sutarčių sąlygų taikymo atsirandantis didelis sutartinių santykių disbalansas daro poveikį ne tik privačiai vartotojo sričiai, bet ir „kenkia <...> visai teisei ir ekonominei tvarkai“; žr. Podimata, E., „Standard Contract Terms and Rules on Procedure“ leidinyje *Essays in Honour of Konstantinos D. Kerameus*, Ant. N. Sakkoulas; Bruylant, Athens, Brussels, 2009, p. 1079–1093.

¹⁸ 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 36 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

¹⁹ 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 24 punktą). Žr. Fekete, B. ir Mancaleoni, A. M., „Application of Primary and Secondary ES Law on the National Courts’ Own Motion“ leidinyje Hartkamp, A., Sieburgh, C. ir Devroe, W., *Cases, Materials and Text on European Law and Private Law*, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, 2017, p. 440, kurie pažymi, kad „klausimas dėl vartojimo sutarčių taisyklių statuso – ar jos yra tik imperatyvios, ar jomis užtikrinama viešoji tvarka – yra svarbus klausimas, ypač Nyderlandų teisėje, pagal kurią tradiciškai leidžiama *ex officio* taikyti tik viešosios tvarkos taisykles, o ne imperatyvias taisykles (nepaisant to, ar jų tikslas yra „tik“ apsauginis)“.

44. Be to, pagal Direktyvą 93/13 valstybės narės įpareigojamos, kaip matyti iš jos 7 straipsnio 1 dalies, siejamos su jos 24 konstatuojamąja dalimi, numatyti tinkamas ir veiksmingas priemonės, užkertančias kelią tolesniam nesąžiningų sąlygų naudojimui sutartyse, verslininkų sudaromose su vartotojais²⁰.

45. Aplinkybės, pateisinančios pozityvų nacionalinio teismo įsikišimą siekiant kompensuoti disbalansą tarp vartotojo ir prekiautojo, nustatytos ne vien Direktyvoje 93/13. Teisingumo Teismas, remdamasis veiksmingumo principu ir nepaisydamas priešingų vidaus teisės normų, reikalavo, kad nacionalinis teismas *ex officio* taikytų tam tikras Sąjungos direktyvų vartotojų apsaugos srityje nuostatas. Šį reikalavimą pateisina argumentas, kad šiose direktyvose nustatyta apsaugos sistema pagrįsta idėja, jog vartotojo padėtis yra mažiau palanki nei verslininko tiek dėl galimybių derėtis, tiek dėl informacijos lygio ir kad egzistuoja reali rizika, jog būtent dėl informacijos trūkumo vartotojas nesirems teisės norma, skirta jo apsaugai²¹.

46. Konkrečiai kalbant, Teisingumo Teismas turėjo progą nuspręsti dėl teismų *ex officio* atliekamo tam tikrų Direktyvos 1999/44/EB²² (sprendimai *Duarte Hueros*²³ ir *Faber*²⁴) ir Direktyvos 87/102/EEB²⁵ (Sprendimas *Rampion ir Godard*²⁶) nuostatų taikymo. Be to, Teisingumo Teismas ne kartą priminė nacionalinių teismų pareigą *ex officio* nagrinėti tam tikrų Sąjungos vartotojų apsaugos teisės aktų nuostatų pažeidimus, visų pirma kiek tai susiję su Direktyva 85/577/EEB²⁷ (Sprendimas *Martín*²⁸) ir Direktyva 2008/48/EB²⁹ (sprendimai *Radlinger ir Radlingerová*³⁰ ir *OPR-Finance*³¹).

47. Dėl šios teismų pareigos pozityviai įsikišti įgyvendinimo pažymėtina, kad jis priklauso nuo to, ar tampa žinomos tam reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės³².

48. Be to, kai nacionalinis teismas *ex officio* konstatuoja, kad pažeistos tam tikros Sąjungos vartotojų apsaugos teisėje nustatytos pareigos, nelaukdamas, kol vartotojas dėl to pateiks prašymą, jis turi taikyti visas pasekmes, kylančias pagal nacionalinę teisę dėl tokio pažeidimo, su sąlyga, kad laikomasi rungimosi principo, o nacionalinėje teisėje numatytos sankcijos yra veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios³³.

²⁰ 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimas *Ibercaja Banco* (C-600/19, EU:C:2022:394, 36 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

²¹ 2015 m. birželio 4 d. Sprendimas *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 42 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

²² 1999 m. gegužės 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (OL L 171, 1999, p. 12; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 4 t., p. 223).

²³ 2013 m. spalio 3 d. Sprendimas *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:637, 39 punktas).

²⁴ 2015 m. birželio 4 d. Sprendimas *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 56 punktas).

²⁵ 1986 m. gruodžio 22 d. Tarybos direktyva dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su vartojimo kreditu, suderinimo (OL L 42, 1987, p. 48; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 326).

²⁶ 2007 m. spalio 4 d. Sprendimas *Rampion ir Godard* (C-429/05, EU:C:2007:575, 65 punktas).

²⁷ 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyva dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose (OL L 372, 1985, p. 31; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 262).

²⁸ 2009 m. gruodžio 17 d. Sprendimas *Martín* (C-227/08, EU:C:2009:792, 29 punktas).

²⁹ 2008 m. balandžio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva dėl vartojimo kredito sutarčių ir panaikinanti Tarybos direktyvą 87/102/EEB (OL L 133, 2008, p. 66; klaidų ištaisymai OL L 207, 2009, p. 14; OL L 199, 2010, p. 40 ir OL L 234, 2011, p. 46).

³⁰ 2016 m. balandžio 21 d. Sprendimas *Radlinger ir Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 67 punktas).

³¹ 2020 m. kovo 5 d. Sprendimas *OPR-Finance* (C-679/18, EU:C:2020:167, 23 punktas).

³² Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 5 d. Sprendimą *OPR-Finance* (C-679/18, EU:C:2020:167, 23 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Dėl aplinkybių, kurioms esant iš nacionalinio teismo galėtų būti reikalaujama *ex officio* imtis tyrimo priemonių tam, kad papildytų bylos medžiagoje esančią informaciją, žr. 2020 m. kovo 11 d. Sprendimą *Lintner* (C-511/17, EU:C:2020:188, 35–38 punktai).

³³ Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 5 d. Sprendimą *OPR-Finance* (C-679/18, EU:C:2020:167, 24 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

49. Nacionaliniams teismams *ex officio* taikant Sąjungos vartotojų teisę, tai gali turėti įtakos nacionalinei proceso teisei. Pagal procesinės autonomijos principą, nesant reglamentavimo Sąjungos teisės aktais, procedūrų, skirtų pagal Sąjungos teisę kylančių asmenų teisių apsaugai užtikrinti, įgyvendinimo tvarką valstybės narės nustato savo vidaus teisės sistemoje, laikydamosi lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų³⁴. Dėl veiksmingumo principo Teisingumo Teismas vis dėlto pripažino, kad jo laikymasis negali visiškai kompensuoti atitinkamo vartotojo visiško pasyvumo³⁵.

50. Be to, valstybių narių pareiga užtikrinti iš Sąjungos teisės kylančių asmenų teisių, susijusių su vartotojų apsauga, veiksmingumą reiškia veiksmingos teisminės gynybos reikalavimą, įtvirtintą Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje; jis, be kita ko, taikomas apibrėžiant išsamias proceso taisykles, susijusias su tokiais teisėmis grindžiamais ieškiniais³⁶.

51. Iš visų išdėstytų aplinkybių matyti, kad reikalavimas nacionaliniams teismams pozityviai įsikišti į vartotojų ginčus tapo, kaip taikliai pažymėta akademinėje bendruomenėje, „tikra *ex officio* taikymo Europoje tvarka“³⁷, kuri Sąjungos vartotojų teisėje įtvirtino „visapusišką visa apimančią procesinę teisių gynimo priemonę“³⁸.

b) Teismų „*ex officio*“ įgaliojimai, susiję su Direktyva 2015/2302

52. *Ex officio* doktrinos visapusiškumas verčia mane manyti, kad priešastys, kuriomis grindžiama nacionalinių teismų pareiga *ex officio* taikyti Sąjungos vartotojų apsaugos teisę, taip pat galioja ir dėl Direktyvos 2015/2302. Kitoks aiškinimas, kaip per posėdį nurodė Komisija, lemtų nenuoseklumą vartotojų apsaugos srityje.

53. Visos posėdyje dalyvavusios suinteresuotosios šalys pripažino, kad nacionaliniai teismai privalo *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir pripažinti vartotojo teisę nutraukti sutartį nemokant sutarties nutraukimo mokesčio, jeigu jiems žinomos tam reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės. Šiuo klausimu darytina išvada, kad iš esmės nacionalinis teismas, siekdamas nustatyti jo nagrinėjamoje byloje taikytinas teisės normas, turi teisiškai kvalifikuoti faktines aplinkybes ir aktus, kuriais remiasi šalys, grįsdamos savo reikalavimus³⁹. Taigi pagrindinėje byloje nacionalinis teismas turėtų patikrinti, ar ieškovo nurodytos aplinkybės, kuriomis jis grindžia savo reikalavimą, gali būti kvalifikuojamos kaip „neišvengiamos ir nepaprastos aplinkybės“, dėl kurių atsiranda Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje numatyta teisė.

54. Be to, šios direktyvos I priedo A ir B dalyse keliautojo teisė nutraukti sutartį bet kuriuo metu iki kelionės paslaugų paketo pradžios nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio kvalifikuojama kaip „pagrindinė teisė“. Atsižvelgiant į jos svarbą, ši teisė yra ikisutartinės informacijos, kurią pagal Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 1 dalį organizatorius turi pateikti

³⁴ Šis klausimas detalai aptartas 2022 m. gegužės 17 d. Sprendime *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 22 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

³⁵ Šiuo klausimu žr. 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 28 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

³⁶ Žr. 2022 m. gegužės 17 d. Sprendimą *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397, 29 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

³⁷ Poillot, E., *L'encadrement procédural de l'action des consommateurs* leidinyje Sauphanor-Brouillaud, N. ir kt., *Les contrats de consommation. Règles communes*, L.G.D.J., Paris, 2013, p. 971 (originalo (prancūzų) kalba – „un véritable régime européen du relevé d'office“).

³⁸ Micklitz, H., „Theme VIII. Unfair Contract Terms – Public Interest Litigation Before European Courts“ leidinyje Terryn, E., Straetmans, G. ir Colaert, V., *op. cit.*, 4 pastaba, p. 641.

³⁹ 2015 m. birželio 4 d. Sprendimas *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 38 punktą).

keliautojui, dalis⁴⁰. Iš Direktyvos 2015/2302 26 konstatuojamosios dalies matyti, kad tokia ikisutartinė informacija yra „pagrindinė informacija“, kuri turėtų būti laikoma „privaloma“. Taigi teisė nutraukti sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio susiklosčius neišvengiamoms ir nepaprastoms aplinkybėms yra reikšminga Direktyvos 2015/2302 sistemoje. Ji taip pat padeda pasiekti šios direktyvos tikslą, kuris, kaip matyti iš šios direktyvos 1 straipsnio, siejamo su jos 3⁴¹ ir 5 konstatuojamosiomis dalimis, yra pasiekti aukštą ir kiek įmanoma vienodesnę vartotojų apsaugos lygį, kiek tai susiję su keliautojų ir prekyautojų sutartimis dėl kelionės paslaugų paketų.

55. Šis tikslas nebūtų veiksmingai pasiektas, jeigu vartotojas privalėtų pats remtis teise pareikšti reikalavimus organizatoriui, būtent dėl realaus pavojaus, kad vartotojas nežinos savo teisių ar susidurs su sunkumais jas įgyvendinant⁴². Iš tiesų iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad nagrinėjant vartotojų teisės srities bylą egzistuoja nemaža rizika, kad būtent dėl *nežinojimo* vartotojas nesirems teisės norma, skirta jo apsaugai⁴³. Ši rizika padidėja tais atvejais, kai atstovaujama sau, kaip yra pagrindinėje byloje.

56. Be to, iš Direktyvos 2015/2302 23 straipsnio, siejamo su jos 46 konstatuojamąja dalimi, matyti, kad šioje direktyvoje nustatytos keliautojų teisės yra *privalomos*. Šiuo klausimu svarbu priminti, kad Teisingumo Teismas jurisprudencijoje iš Sąjungos vartotojų teisės direktyvų nuostatų privalomojo pobūdžio kildina reikalavimą teismams jas taikyti *ex officio*. Ši išvada buvo padaryta dėl Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies⁴⁴, taip pat dėl kitų Sąjungos vartotojų apsaugos teisės nuostatų. Sprendime *Faber*⁴⁵ Teisingumo Teismas pažymėjo, kad įrodinėjimo naštos padalijimo taisyklė, numatyta Direktyvos 1999/44 5 straipsnio 3 dalyje, pagal šios direktyvos 7 straipsnį yra ribojamojo pobūdžio tiek šalims, kurios negali nuo jos nukrypti pagal sutartį, tiek valstybėms narėms, kurios turi užtikrinti jos laikymąsi. Teisingumo Teismas nusprendė, kad teismai turi taikyti tokią taisyklę *ex officio*, net jeigu ja aiškiai nesirėmė vartotojas, galintis ja pasinaudoti.

57. Taigi pagal analogiją reikia pripažinti, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalyje, siejamoje su šios direktyvos 23 straipsniu, įtvirtintos keliautojo teisės privalomasis pobūdis reiškia, kad nacionaliniai teismai privalo *ex officio* pripažinti šią teisę ir tinkamai informuoti vartotoją, net jeigu šis, galėdamas ja pasinaudoti, ja aiškiai nesirėmė.

58. Be to, pagrindinėje byloje aptariamam atveju organizatorius *pažeidė pareigą* informuoti vartotoją apie šio teisę nutraukti sutartį. Taigi nacionalinio teismo *ex officio* pripažinimas vartotojui suteiktos teisės būtų *tinkama ir veiksminga* priemonė Direktyvos 2015/2302 laikymuisi užtikrinti, kaip to reikalaujama pagal šios direktyvos 24 straipsnį.

59. Pritariu Suomijos vyriausybei, kuri per posėdį nurodė, kad nacionalinis teismas turėtų informuoti vartotoją apie jo teises, kai tik jam kyla abejonių dėl to, kad šis dėl nežinojimo nevisiškai pasinaudoja savo teisėmis. Tam turėtų pakakti „vien tam tikrų požymių“⁴⁶, rodančių, kad taip yra. Turėtų būti laikoma, kad tokie požymiai yra akivaizdūs tokiais atvejais, koks

⁴⁰ Šis klausimas išsamiai aptartas mano atsakyme į pirmąjį klausimą.

⁴¹ Šioje konstatuojamojoje dalyje daroma nuoroda į SESV nuostatas, nurodytas antrajame klausime, būtent į SESV 169 straipsnio 1 dalį ir 169 straipsnio 2 dalies a punktą, iš kurių matyti, kad Sąjunga prisideda prie aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo, priimdama priemones pagal SESV 114 straipsnį.

⁴² Šiuo klausimu žr. 2007 m. spalio 4 d. Sprendimą *Rampion ir Godard* (C-429/05, EU:C:2007:575, 65 punktas).

⁴³ 2020 m. kovo 5 d. Sprendimas *OPR-Finance* (C-679/18, EU:C:2020:167, 22 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

⁴⁴ Žr. šios išvados 43 punktą.

⁴⁵ 2015 m. birželio 4 d. Sprendimas *Faber* (C-497/13, EU:C:2015:357, 55 punktas).

⁴⁶ Šiuo klausimu žr. Werbroeck, J. ir Dauw, E., *op. cit.*, 10 pastaba, p. 330.

nagrinėjamas pagrindinėje byloje, kai organizatorius pažeidė savo ikisutartinę pareigą informuoti arba jeigu informacija nėra pateikta „aiškiai, suprantamai ir [nėra] pastebima“, kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 2015/2302 5 straipsnio 3 dalį.

60. Suomijos vyriausybė per posėdį taip pat teisingai nurodė, kad nacionalinio teismo vykdomas vartotojo informavimas apie jo teises yra proceso organizavimo priemonė. Tai – atskiras procesinis veiksmas, skirtas abiem šalims ir atliekamas laikantis šiuo klausimu nacionalinės teisės procesinėse normose numatytos formos⁴⁷. Kaip jau buvo pažymėta šioje išvadoje⁴⁸, kai nacionalinis teismas *ex officio* nurodo ieškinio pagrindą, jis turi veikti pagal rungimosi principą ir pasiūlyti abiem šalims pateikti savo pastabas dėl teismo atliekamo vertinimo.

61. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad veiksminga vartotojų apsauga galėtų būti užtikrinta tik tuo atveju, jeigu nacionalinis teismas būtų įpareigotas jam žinomomis tam reikalingomis teisinėmis ir faktinėmis aplinkybėmis *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir tinkamai informuoti vartotoją apie šioje nuostatoje įtvirtintą jo teisę nutraukti sutartį nemokant jokio sutarties nutraukimo mokesčio, su sąlyga, kad visada laikomasi rungimosi principo.

c) Teismų „*ex officio*“ įgaliojimų apribojimai: dėl „*ne ultra petita*“ principo

62. Kitas iškeltas klausimas – ar nacionalinio teismo pareiga *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį ir tinkamai informuoti vartotoją apie joje numatytas jo teises reiškia ir nacionalinio teismo pareigą *ex officio* priteisti visą gražintiną sumą, viršijančią vartotojo reikalaujamą sumą. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą patekęs teismas iš esmės klausia, ar, esant tokioms aplinkybėms, principo, pagal kurį ieškinio dalyką apibrėžia šalys, ir *ne ultra petita* principo taikymas prieštarautų veiksmingai vartotojų apsaugai.

63. Šiuo klausimu reikia paaiškinti, kad teismas *ex officio* taiko teisę, neperžengdamas *savo kompetencijos* ir nagrinėjamo ginčo dalyko ribų. Todėl svarbu atskirti du skirtingus teismo įgaliojimų aspektus. Vienas dalykas yra pripažinti teismo įgaliojimus *ex officio* taikyti nuostatas, skirtas vartotojų apsaugai, ir tinkamai *informuoti* vartotoją apie jose numatytas jo teises. Visai kas kita – pripažinti teismo įgaliojimus, *tinkamai informavus vartotoją*, peržengti ginčo dalyko ribas ir *ex officio priteisti* daugiau, nei vartotojas reikalavo.

64. Visos suinteresuotosios šalys pabrėžė pagrindinio principo, pagal kurį ieškinio dalyką apibrėžia šalys, svarbą⁴⁹. Pažymėtina, kad vartotojų teisės taikymo *ex officio* doktrina reiškia tik *būtiną* tokio principo patikslinimą, siekiant ištaisyti disbalansą tarp vartotojo ir profesionalo. Ja nesiekama nepaisyti pagrindinių civilinio proceso principų arba sukurti „paternalistinį“ teismą⁵⁰. Teisingumo Teismas Sprendime *Lintner*⁵¹ konstatavo, kad apsaugos, kurią nacionalinis teismas turi suteikti vartotojui savo iniciatyva imdamasis veiksmų, veiksmingumas „negali būti toks, kad būtų nepaisoma šalių pretenzijose apibrėžtų ginčo dalyko ribų arba jos būtų peržengiamos, taigi

⁴⁷ Šiuo klausimu žr. 2013 m. vasario 21 d. Sprendimą *Banif Plus Bank* (C-472/11, EU:C:2013:88, 31 punktas).

⁴⁸ 48 punktas.

⁴⁹ Išsami lyginamoji pagrindinių civilinio proceso principų ir Sąjungos vartotojų teisės poveikio analizė pateikta Hess, B. ir Law, S., *Implementing ES Consumer Rights by National Procedural Law: the Luxembourg Report on European Procedural Law, Volume II*, Beck, Hart, Nomos, 2019.

⁵⁰ Žr. Beka, A., *The Active Role of Courts in Consumer Litigation, Applying ES Law of the National Courts' Own Motion*, Intersentia, Cambridge, Antwerp, Chicago, 2018, p. 354; ji pažymi, kad aktyvus vartotojų ginčus nagrinėjantis teismas „nėra paternalistinis teismas“ ir kad „jis veikia neperžengdamas civilinio teisingumo ribų, nors ir yra pritaikytas prie vartotojų ginčų specifikos“.

⁵¹ 2020 m. kovo 11 d. Sprendimas *Lintner* (C-511/17, EU:C:2020:188, 30 punktas).

šis nacionalinis teismas neturi išplėsti šio ginčo taip, kad viršytų jam pateiktus reikalavimus ir pagrindus“. Priešingu atveju būtų nepaisoma *ne ultra petita* principo, nes teisėjui būtų leidžiama nepaisyti šalių reikalavimuose ir pagrinduose nustatytų ginčo dalyko ribų arba jas peržengti⁵².

65. Taip pat pažymėtina, kad Teisingumo Teismas ypatingą reikšmę teikia vartotojo per procedūrą išreikštiems pageidavimams. Teisingumo Teismas dėl nacionalinio teismo pareigos panaikinti (prireikus *ex officio*) nesąžiningas sąlygas pagal Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalį nurodė, kad minėtas teismas neprivalo netaikyti nagrinėjamos sąlygos, jei šio teismo informuotas vartotojas neketina remtis tuo, kad sąlyga yra nesąžininga ir neprivaloma, taip duodamas laisvą ir pakankamai informacija pagrįstą sutikimą dėl nagrinėjamos sąlygos taikymo⁵³.

66. Taigi Sąjungos vartotojų teisėje nustatyta ir vartotojų naudai įvesta apsaugos sistema negali būti jiems primesta. Vadinasi, jeigu vartotojas pageidauja nesiremti šia apsaugos sistema, ji nėra taikoma⁵⁴. Vartotojas gali nesutikti, kad jo atveju teisė būtų taikoma *ex officio*⁵⁵.

67. Tais pačiais argumentais reikėtų remtis kalbant apie apsaugos sistemą, nustatytą Direktyvoje 2015/2302. Taigi, jeigu vartotojas, teismo tinkamai informuotas apie jo teises ir procesines priemones joms apginti, nenori remtis šia apsauga, veiksmingumo principas negali būti išplėstas taip, kad nacionalinis teismas būtų įpareigotas išplėsti ieškinio reikalavimus ir pažeisti *ne ultra petita* principą.

68. Per posėdį teisėjų kolegija pateikė klausimų ir pastabų dėl pagrįstų priešasčių, kuriomis remiantis gali būti paaiškintas vartotojo sprendimas reikalauti mažesnės sumos nei ta, kurią jis turi teisę gauti. Iš tiesų, nelygu teisės sistema, toks sprendimas gali būti siejamas su taikytina procedūra⁵⁶. Taip pat negalima atmesti, kad gali būti remiamasi asmeniniais sumetimais⁵⁷. Esant tokioms aplinkybėms, jeigu vartotojas nesiima jokių veiksmų po to, kai nacionalinis teismas jį informavo apie jo teises ir priemones šioms teisėms apginti, galima daryti pagrįstą išvadą, kad jis laisva valia ir turėdamas pakankamai informacijos pasirinko palaikyti pradinį reikalavimą.

69. Vis dėlto, kaip Komisija nurodė per posėdį, pagrindinėje byloje aptariamu atveju negalima manyti, kad vartotojas, nepateikęs pastabų dėl nacionalinio teismo iškeltų klausimų, laisva valia ir turėdamas pakankamai informacijos pasirinko palaikyti pradinį reikalavimą. Kaip jau buvo pažymėta⁵⁸, iš bylos medžiagos aiškiai nematyti, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas išaiškino vartotojui jo teises ir procesines priemones, kuriomis jis gali pasinaudoti, kad apgintų savo teises.

70. Taip pat svarbu pažymėti, kad iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, jog nacionaliniai teismai neturi bendros pareigos peržengti ginčo ribas ir priteisti daugiau ar ką nors kita, nei buvo prašoma. Konkrečiai tai pasakytina apie vartotojo teisę reikalauti grąžinti pagal

⁵² 2020 m. kovo 11 d. Sprendimas *Lintner* (C-511/17, EU:C:2020:188, 31 punktas)

⁵³ 2019 m. spalio 3 d. Sprendimas *Dziubak* (C-260/18, EU:C:2019:819, 53 punktas).

⁵⁴ 2019 m. spalio 3 d. Sprendimas *Dziubak* (C-260/18, EU:C:2019:819, 54 punktas).

⁵⁵ Žr. Biardeaud, G. ir Flores, P., *Crédit à la consommation, Protection du consommateur*, Delmas Express, Paris, 2012, p. 300.

⁵⁶ Ispanijos ir Suomijos vyriausybės nurodė, kad ieškinys gali būti pareikštas dėl mažesnės sumos, nei ieškovas turi teisę gauti, dėl to, kad galimybė atstovauti sau gali būti siejama su tam tikrais apribojimais. Kita aplinkybė, nelygu nacionalinė teisė, galėtų būti ta, kad sprendimas, priimtas išnagrinėjus ieškinį dėl nedidelės sumos, yra neskundžiamas. Suomijos vyriausybė pažymėjo, kad, jeigu ieškovas turi pats padengti savo bylinėjimosi išlaidas tais atvejais, kai ieškinys patenkinamas iš dalies, ir jeigu jis nėra tikras dėl bylos baigties, jis gali pasirinkti pareikšti ieškinį dėl mažesnės sumos.

⁵⁷ Pavyzdžiui, atsižvelgdamas į pandemiją vartotojas gali manyti, kad sutarties nutraukimo rizika turi būti paskirstyta teisingai.

⁵⁸ 38 punktas.

nesąžiningą sutarties sąlygą nepagrįstai sumokėtas sumas. Turi būti susiklosčiusios *specifinės ir išskirtinės* aplinkybės, rodančios, kad iš vartotojo *atimtos procesinės priemonės*, leidžiančios jam ginti savo teises pagal Sąjungos vartotojų teisę⁵⁹.

71. Teisingumo Teismas taip pat nusprendė, kad nacionaliniai teismai iš esmės neprivalo *ex officio* įskaityti mokėjimų, nepagrįstai atliktų pagal nesąžiningą sąlygą, į likusią pagal sutartį mokėtiną sumą, tačiau jie turi laikytis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų⁶⁰.

72. Taigi iš jurisprudencijos matyti, kad veiksmingumo ir veiksmingos teisminės apsaugos principai nacionalinių teismų neįpareigoja nepaisyti ar peržengti šalių reikalavimuose nustatytus ginčo dalyko apribojimus. Vis dėlto pagal šiuos principus turi būti prieinamos veiksmingos priemonės, leidžiančios vartotojui apginti savo teises ir reikalauti to, į ką jis turi teisę.

73. Dėl to kyla klausimas, ar tokiomis veiksmingomis procesinėmis priemonėmis buvo galima pasinaudoti pagrindinėje byloje aptariamu atveju. Nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą nurodyta tik nacionalinės teisės nuostata, kurioje įtvirtintas ginčo nekintamumo principas (LEC 412 straipsnio 1 dalis). Vis dėlto nacionalinis teismas detaliai nenurodė, kaip konkrečiai šis principas taikomas Ispanijos teisės sistemoje⁶¹. Jis taip pat nedetalizavo, ar dėl galimo ieškinio reikalavimų padidinimo tektų pakeisti jurisdikciją turintį teismą arba taikytiną procedūrą. Taigi nacionalinėje proceso teisėje turi būti nustatytos procesinės priemonės, kurias taikydamas vartotojas gali pasinaudoti teise reikalauti visos atliktų mokėjimų sumos, laikydamasis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų. Tai gali būti, pavyzdžiui, naujo ieškinio pareiškimas arba ginčo, dėl kurio kreiptasi į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusį teismą, dalyko išplėtimas šiam teismui pasiūlius⁶². Šiuo klausimu primintina, kad aplinkybė, jog

⁵⁹ Galima pateikti du su tuo susijusius pavyzdžius. Pirmasis – 2022 m. gegužės 17 d. Sprendime *Unicaja Banco* (C-869/19, EU:C:2022:397; toliau – Sprendimas *Unicaja Banco*) aptartas atvejis. Šio sprendimo aplinkybės labai specifinės. Jį reikia sieti su 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimu *Gutiérrez Naranjo ir kt.* (C-154/15, C-307/15 ir C-308/15, EU:C:2016:980; toliau – Sprendimas *Gutiérrez Naranjo*); jame Teisingumo Teismas nusprendė, kad Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 daliai prieštarauja *Tribunal Supremo* (Aukščiausiasis Teismas, Ispanija) jurisprudencija, pagal kurią buvo laikinai ribojami restitucijos padariniai, susiję su teismo pripažinimu, jog tam tikra sąlyga („apatinės ribos“ sąlyga) yra nesąžininga, ir šie padariniai pripažįstami tik dėl sumų, kurios pagal tokią sąlygą buvo nepagrįstai sumokėtos po teismo sprendimo, kuriuo konstatuotas toks nesąžiningumas, paskelbimo. Sprendime *Unicaja Banco* Teisingumo Teismas iš esmės nusprendė, kad *ne ultra petita* principas neturėtų užkirsti kelio teismui, nagrinėjančiam apeliacinį skundą dėl sprendimo, kuriuo laikinai apribojamas vartotojo pagal nesąžiningą pripažintą sąlygą nepagrįstai sumokėtų sumų grąžinimas, *ex officio* iškelti pagrindo, grindžiamo Direktyvos 93/13 6 straipsnio 1 dalies pažeidimu, ir nurodyti grąžinti visas šias sumas, kai šio sprendimo vartotojas neginčijo ne dėl visiško savo pasyvumo. Tos bylos aplinkybėmis tai, kad vartotojas nesikreipė į teismą per atitinkamą terminą, galėjo prisidėti prie aplinkybės, kad, Teisingumo Teismui paskelbus Sprendimą *Gutiérrez Naranjo*, terminas, per kurį pagal nacionalinę teisę buvo galima pateikti apeliacinį skundą arba priešpriešinį apeliacinį skundą, jau buvo pasibaigęs. Antrasis pavyzdys yra 2013 m. spalio 3 d. Sprendimas *Duarte Hueros* (C-32/12, EU:C:2013:637). Jame aptartu atveju vartotojas prašė tik nutraukti pirkimo-pardavimo sutartį dėl nusipirkto prekės trūkumų. Nacionalinis teismas manė: kadangi trūkumas buvo nedidelis, vartotojas neturėjo teisės nutraukti sutartį, jis galėjo tik reikalauti sumažinti kainą. Vis dėlto ieškovas nebegalėjo pasinaudoti kainos sumažinimo teisių gynimo priemone. Teisingumo Teismas nusprendė, kad tuo konkrečiu atveju šalių reikalavimų ir teismo sprendimų atitikties principo taikymas galėjo pakenkti vartotojų apsaugos veiksmingumui, nes pagal Ispanijos procesinę teisę nacionalinis teismas negali *ex officio* pripažinti vartotojo teisės į atitinkamą prekės kainos sumažinimą, nors vartotojas negali nei patikslinti pirminio reikalavimo, nei pareikšti naujo ieškinio tuo klausimu.

⁶⁰ 2022 m. birželio 30 d. Sprendimas *Profi Credit Bulgaria* (Iškaitymas „*ex officio*“ nesąžiningos sąlygos atveju) (C-170/21, EU:C:2022:518, 44 punktas).

⁶¹ Taisyklės, reglamentuojančios galimą ginčo objekto kaitą, gali skirtis, nelygu teisės sistema. Pavyzdžiui, pagal Prancūzijos civilinio proceso teisę šalių reikalavimai iš esmės negali būti keičiami, išskyrus papildomus reikalavimus, jeigu jie yra pakankamai susiję su pradiniais reikalavimais (*Code de Procédure Civile* (Civilinio proceso kodeksas) 4 straipsnis). Žr. Cadiet, L., Normand, J. ir Amrani-Mekki, S., *Théorie Générale du Procès*, 3-iasis leidimas, Thémis droit, Puf, 2020, p. 741; jie paaiškina, kad ginčo nekintamumo principas virto teismų kontroliuojamo kintamumo principu („principe directeur du procès, l’immutabilité du litige s’est muée, au fil du temps, en principe de mutabilité contrôlée du litige“). Vokietijos civiliniame procese pagal *Zivilprozessordnung* (Civilinio proceso kodeksas; toliau – ZPO) 263 straipsnį, pradėjus nagrinėti ginčą, pareiktą ieškinį paprastai galima keisti tik gavus kitos šalies sutikimą arba jeigu teismas mano, kad jį taip pakeisti yra tikslinga. Vis dėlto pagal ZPO 264 straipsnį tam tikrais atvejais netaikomos ZPO 263 straipsnyje numatytos ieškinio pakeitimo taisyklės ir, siekiant proceso ekonomijos, ieškoviui suteikiama galimybė atlikti pakeitimus (Bacher, K., Vorwerk, V. ir Wolf, C., *BeckOK ZPO*, 47-asis leidimas, Verlag Beck München, 2022, § 264, 1 punktas). Taip siekiama išvengti naujų teisinių ginčų ir apsaugoti ne tik šalis, bet ir teismus nuo pakartotinio to paties klausimo nagrinėjimo (žr. Foerste, U., Musielak, ir Voit, W., *ZPO – Zivilprozessordnung*, 19-asis leidimas, Verlag Franz Vahlen, 2022, § 264, 1 punktas).

⁶² Šiuo klausimu žr. 2020 m. kovo 11 d. Sprendimą *Lintner* (C-511/17, EU:C:2020:188, 39 punktas).

vykstant ypatingai procedūrai taikomi tam tikri procesiniai reikalavimai, kurių vartotojas turi paisyti, kad galėtų apginti savo teises, nereiškia, kad jam netaikoma veiksminga teisminė apsauga⁶³. Vis dėlto, kaip jau minėjau, procesinės priemonės, kuriomis galima pasinaudoti siekiant apginti šias teises, turėtų užtikrinti veiksmingą teisminę apsaugą.

74. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, darau išvadą, kad Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su SESV 114 ir 169 straipsniais, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama taikyti nacionalinio teismo proceso principų, pagal kuriuos ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali *ex officio* priteisti vartotojui visos jam priklausančios grąžintinos sumos tuo atveju, kai vartotojas reikalauja mažesnės sumos. Vis dėlto nacionalinis teismas privalo *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, kai jam žinomos visos tam reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės ir jeigu laikomasi rungimosi principo. Konkrečiai kalbant, nacionalinis teismas privalo tinkamai informuoti vartotoją apie teises, kurias šis turi pagal šią nuostatą, ir apie procesines priemones, kuriomis galima pasinaudoti siekiant apginti šias teises, jeigu šiomis priemonėmis užtikrinama veiksminga teisminė apsauga.

Išvada

75. Atsižvelgdama į išdėstytus argumentus, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Juzgado de Primera Instancia nº 5 de Cartagena* (Kartachenos pirmosios instancijos teismas Nr. 5, Ispanija) prejudicinius klausimus:

1. Išnagrinėjus pirmąjį klausimą nenustatyta nieko, kas galėtų turėti įtakos 2015 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2015/2302 dėl kelionės paslaugų paketų ir susijusių kelionės paslaugų rinkinių, kuria iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Direktyva 2011/83/ES bei panaikinama Tarybos direktyva 90/314/EEB, 5 straipsnio galiojimui.
2. Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalis, siejama su SESV 114 ir 169 straipsniais, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiama taikyti nacionalinio teismo proceso principų, pagal kuriuos ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas negali *ex officio* priteisti vartotojui visos jam priklausančios grąžintinos sumos tuo atveju, kai vartotojas reikalauja mažesnės sumos. Vis dėlto nacionalinis teismas privalo *ex officio* taikyti Direktyvos 2015/2302 12 straipsnio 2 dalį, kai jam žinomos visos tam reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės ir jeigu laikomasi rungimosi principo. Konkrečiai kalbant, nacionalinis teismas privalo tinkamai informuoti vartotoją apie teises, kurias šis turi pagal šią nuostatą, ir apie procesines priemones, kuriomis galima pasinaudoti siekiant apginti šias teises, jeigu šiomis priemonėmis užtikrinama veiksminga teisminė apsauga.

⁶³ 2018 m. gegužės 31 d. Sprendimas *Sziber* (C-483/16, EU:C:2018:367, 50 punktas).